

KESÄINEN YKSINPUHELU. Arvostelu teoksesta Leif Salmén: **Talvinen yksinpuhelu.** Raportti kolmannelta tasavallasta. Tammi: Helsinki 1987, 220 s.

Tiistai 3. 5. 1988

Päätoimittaja Kyösti Pekonen pyysi pari kuukautta sitten minua tekemään kirja-arvostelun Leif Salménin teoksesta »Talvinen yksinpuhelu». Suostuin, vaikken oikeastaan tiedä miksi, sillä tästäähän ei saa rahaa eikä juuri kunniakaan. Ilmeisesti me ns. tutkijat olemme helposti suositeltavia, hiukan yksinkertaisia ja lapsellisen iloisia nähdessämme nimemme painettuna lehdessä jota kukaan ei lue. Epävarma oloni lisääntyi selaillessani ja lukiessani Salménin teosta, johon olisi aika käydä käsiksi. Miten arvostella tällainen teos? Voiko sitä yleensä tehdä? Sen sisältää enemmän tai vähemmän perusteltuja julkisuuden henkilön mielipiteitä suomalaisesta politiikasta ja elämäntavasta, taiteesta ja rakkaudesta, elämästä yleensä. Pikasilmäyksellä tuntui, että olen myös samaa mieltä monista asioista Salménin kanssa, aina hänen Koivisto-antipatioistaan suomalaisen yhteiskunnan ahdistavaan pyhäntäisyyteen.

Mieltäni jäi tänään kuitenkin vaivaamaan yksityiskohta satelliitti- ja kaapelitelevisioista. Kunnan edistyksellisen vasemmistolaisen tapaan Salmén tuomitsee jo nykytilan ja pelkää satelliittien tunkeutumisen suomalaisten olohuoneisiin vahvistavan porvarillista hegemoniaa, manipuloivan työväenluokkaa ja nakertavan suomalaista kulttuuria. Henkilökohtaisesti minua näissä Salménin pohdintoissa (joissa tavallaan on perää) vaivaa, etten enää pitkään aikaan ole juuri jaksanut katsoa Suomen television tylsiä ohjelmia, varsinkaan poliittisia keskusteluohjelmia. Sitä paitsi minä haluan katsoa televisioista myös »roskaa». Tänäinkin katselin amerikkalaista ammattilaiskoripalloa Super Channeliltä. Mistä muualta voisin säännöllisesti seurata Michael Jordanin, Earvin Johnsonin, Larry Birdin, Dominique Wilkinsin ja Akeem Olajuwonin suorituksia, jotka eivät esteettisesti ole vain bletin veroisia, vaan monessa suhteessa jopa ylittävät tuon vanhaporvariston ihannetaidemuodon.

Salménin mielestä olen varmasti vaarallinen, koska minulla ei olisi mitään erilaisten taivaskanavien lisääntymistä vastaan. Luultavasti olen koripalloinnostuksessani myös hiukan säälittävä epäintellektuelli. Urheilahan sopii vielä nuorena (Salmén näkyy pelanneen käsi- ja jalkapalloa, minä sen sijaan koripalloa), mutta ilmeisesti keski-ässä tuo innostus pitäisi jo tukahduttaa jalompien ja parempien asioiden (älyllinen pohdinta) alle. Urheilustahan voivat olla innostuneita vain tylsässä työssä olevat metallityöläiset tai varastokirjanpitäjät, joille Salmén armollisesti suo mahdollisuuden etsiä siitä tyydytystä elämälleen mitään sanomattomien työpäivien jälkeen.

Löytyisikö tästä tema Salménin kirjan arviointiin?

Voisinko tarttua tuohon ylimieliseen, akateemisvasemmistolaiseen kaikkietäväisyyteen joka kirjasta paistaa läpi. En tiedä, kello on siirtynyt jo reilusti keskiviikon puolelle enkä jaksa pohtia asiaa tarkemmin. Pitäisi ensin lukea koko teos.

Maanantai 16. 5. 1988

En ole päässyt Salménin kirjaan kunnolla käsiksi vielä. Tehtävä on kuitenkin ikävästi alitajunnassa muistuttamassa koko ajan. Nyt on kuitenkin lukukauden loppu ja kevään viimeinen ruuhka opetuksen osalta. Kursit loppuvat ja viimeiset tentit on korjattava. Kaikki kasaantuu taas tavan mukaan toukokuun puoliväliin. Olen myös lähdössä toukokuun lopussa viikoksi Berliiniin (der Hauptstadt der DDR, kuten siellä asia ilmaistaan) suomalaisten ja ddr:läisten historioitsijoiden ja »muiden yhteiskuntatieteilijöiden» tieteelliseen kokoukseen, johon olen luvannut kirjoittaa esitelmän aiheesta »Valtio ja demokratian uudet muodot nykykapitalismissa». Suhtaudun koko kokoukseen kyllä lievällä varauksella huonon saksankielen taitoni vuoksi. En tiedä onko se syy vai seuraus englanninkielisten satelliittikanavien seuraamisesta. Kuitenkin oma tieteellinen kulttuurimme on nykyään niin anglosaksista, että suurin osa tieteellisestä kanssakäymisestä tapahtuu englanninkielellä. Tavallaan se on valitettavaa, mutta missä välissä sitä ehtii opiskella kieltä niin hyvin, että niillä todella pystyisi käymään tieteellistä keskustelua. Kansainvälistyvässä maailmassa ei selvästikään enää riitä, että saa itsensä jollain lailla ymmärretyksi, nykyään tarvitaan menestymiseen myös tyyliä, mitä useat Suomessa eivät ole vielä tajunneet.

Tällä kertaa on kuitenkin lohdutuksena, että esitelmäni käännetään suomesta saksaksi ja paikan päällä useat saksalaiset kuuleman mukaan osaavat puhua joko suomea tai ruotsia, koska he tulevat Greifswaldin yliopiston »Sektion Nordeuropawissenschaftista», aluetutkimuslaitoksesta, jossa tutkijat erikoistuvat jonkun pohjoismaan koko kulttuuriin, kielestä politiikkaan. Suomikin tarvitsisi vastaavia aluetutkimuslaitoksia kansainvälistyvässä maailmassa, mutta niiden synnyttäminen tšekäläisessä byrokrattisessa yliopistomaailmassa tuskin on mahdollista vähän aikaan.

Perjantai 3. 6. 1988

Täällä sitä nyt ollaan, Berliinissä, tai oikeammin Grünheidessa, 35 kilometriä Berliinin keskustasta. Seminaari on ollut menossa muutaman päivän ja kaikki olisi muuten hyvin, paitsi että pikkuporvarillinen minäni ei ole täysin tyytyväinen majoitusolosuhteisiin. Meidät on majoitettu kauniin järven rannalla sijaitsevan ammattiyhdistysopiston kahden hengen huoneisiin joissa ei ole kunnan peseytymismahdollisuuksia. Kymmenen vuotta sitten tämä olisi vielä käynyt, mutta viimeisten vuosien aikana olen valitettavasti tottunut elämään leveämmin. Ilmeisesti alan vanheta huolestuttavasti samalla kun elin-

taso Suomessa on selvästi noussut. Aikaisemmissa vastaavissa seminaareissa olleet suomalaiset tosin kertovat, että majoitus on ollut joskus parempi. Kunnan politiikan tutkijan mieleen nousee tällöin ensimmäisenä kysymys: eikö Suomi enää ole yhtä tärkeä maa DDR:n ulkopoliittikan kannalta kuin aikaisemmin? Rahaa täällä kylä osoitetaan tarkoituksiin jotka koetaan tärkeiksi. Itsekin vietin neljä vuotta sitten luksuselämää Berliinissä kansainvälisessä tieteellisessä kokouksessa, jonka päättäjät tulivat Liittotasavallasta ja Yhdysvalloista. Suomi on ehkä ulkopoliittikan alueella tehtävänsä tehnyt, eikä vanhoilla eväillä enää tulla toimeen. Mutta onko ulkopoliittisella johdollamme joitain tuoreita ajatuksia nykytilasta? Minä en ole ainakaan niitä kuullut.

Viime yönä kävin pitkän keskustelun nuoren ddr:läisen ulkopoliittikan tutkijan kanssa, joka kyllä edelleen kehuu Suomen ulkopoliittikkaa, mutta ei suostunut ymmärtämään sitä, miten tuo ulkopoliittikka on samalla toiminnut Suomen sisäpolitiikassa yhdenmukaistavana ja vasemiston toimintamahdollisuuksia kaventavana tekijänä. Tässä olen vahvasti samaa mieltä Salménin kanssa. Ddr:läinen kollegani sitä vastoin katsoi selvästi asiaa ddr:n ja sosialistisen maailmanjärjestelmän kannalta. Ddr:läisille ovatkin ulkopoliittisesti luotettavat suomalaiset porvarit paljon tärkeämpiä kuin suomalaiset kriittiset marxilaiset. Voi Paasikivi ja Kekkonen, mitä teittekään! Mutta ei kai näitä kahta herraa yksinään voi kaikesta syyttää, vasemmistohan on toisaalta aina ollut Suomessa hankalassa välikädessä, toisaalta tehnyt myös omat virhearviointinsa.

Maanantai 6. 6. 1988

Seminaari on ioppunut ja tänään löydän itseni Frankfurtista (am Mainista). Olen täällä tavallaan pitämässä loppua. Johanna, jonka kanssa asun Helsingissä, on tutustumassa saksalaiseen nuorisotutkimukseen ja kiertomatalla Kiel—Frankfurt am Main—Länsi-Berliini. Kun itsekin jouduin tulemaan tänne päin Grünheiden takia, ajattelin voivani viettää yhtä hyvin Saksassa vielä seuraavat pari viikkoa. Johannan käydessä yliopistoilla ja kirjastoissa voin vaikka lukea kunnolla Salménin kirjan, jonka olenkin melkein jo tänään ehtinyt tehdä. Saksa on muutenkin hyvä maaperä pohtia Salménin vuodatusta politiikasta ja elämästä.

Minä olen edelleen marxilainen (jossain mielessä), vaikka en välttämättä uskokaan sosialismin autuaaksitekevään vaikutukseen, yhtä vähän kuin ns. reaalisosialismin kykyyn muuttua. Puolueeseen en ole koskaan kuulunut, eikä minulla ole siis ollut mitään tarvetta siitä erotakaan. Tästä huolimatta minua vaivaa, miten käy kapitalismin ja sosialismin välisen kamppailun. Liikkuessa lännen ja idän välillä täällä keski-Euroopassa tuntuu, että sosialismi on tällä hetkellä selvästi puolustuslammalla kapitalismin eläessä uutta voimakasta kasvukautta. Henkilökohtainen suhtautumiseni reaalisosialismiin ja nykykapitalismin liik-

kuu äärimmäisyydestä toiseen. Joskus en pysty sulattamaan sosialismin jähmettyneisyyttä ja ihailen kapitalismin voimaa ja vauhtia, mutta katsoessani tuon voiman ja vauhdin lieveilmiöitä, huumejengejä Bahnhof am Zoon liepeillä, köyhiä turkkilaisia Kreuzbergissa tai kerskakulutusta KaDeWe:ssa, kaipaan taas Itä-Berliinin puolelle. Istuessani juomassa olutta »Zur letzten Instanzissa» ja katsellessani tyytyväisiltä näyttäviä paikallisia asukkaita, uskoni sosialismiin palaa jälleen. Ongelma on vain siinä, pystyykö sosialismi kestämaan vai murskautuuko se kapitalismin uuden kasvuyklin jalkoihin. DDR:n ja Liittotasavallan markkojen virallinen vaihtokurssi on 1:1. Länsi-Berliinin rahanvaihtopaikoista saa kuitenkin 100 DDR:n markkaa 16—17:lla länsi-markalla ja jos muistan oikein, suhde on ainakin 1970-luvun puolivälin tilanteeseen nähden huonontunut DDR:n kannalta. Sivumennen sanottuna, näistä samoista paikoista voi myös vaihtaa Neuvostoliiton ruplia kurssiin 1 rupla = 0.38 Saksan markkaa = n. 0.87 Suomen markkaa, mikä merkitsee, että näistä virallisista rahanvaihtopaikoista saa paremman kurssin mitä suomalaiset pimeänrahanvaihtajat onnistuvat saamaan Tallinnan tai Leningradin syrjäkauduilla.

Tietenkin tämä kapitalismin uusi kasvukausi on hyvin ristiriitainen, eikä se enää perustu täystyöllisyyteen ja tasaarvoon, päinvastoin uuteen eriarvoisuuteen, joka kuitenkin pitää huolta siitä, että *enemmistö* kapitalististen maiden kansalaisista hyötyy uudesta kasvusta. Tällöin enemmistödemokratian periaatteiden mukaan vähemmistöt voidaan pitää kontrolloituina ja aisoina. Kun kahdeksan prosenttia työvoimasta on työttömänä, niin 92 prosenttiahan on työllistettynä, eikä huomattava osa työttömistäkään koe oloilansa kovin suurena pulmana. Näin muistaakseni totesi aikoinaan myös Suomen pankin silloinen pääjohtaja, nykyinen tasavaltamme arvoisa herra presidentti Mauno Henrik Koivisto, josta Salmén ei selvästi kovin paljon pidä. Eipä väliä, en pidä juuri minäkään.

Kysymys ei ole ehkä siitä, että Koivisto olisi oleellisesti huonompi presidentti kuin useimmat muutkaan niistä ehdokkaista, joita meille on tarjottu kaksissa viime presidentinvaaleissa valittaviksi. Jotkut asiat hän on tehnyt ehkä aivan hyvinkin. Perusantipatiani häntä kohtaan (ja ehkä Salméninkin) juontaa selvästi siitä valheellisyydestä joka häntä ja koko suomalaista sosialidemokratiaa leimaa. Jos Koivisto olisi kokoomuslainen presidentti häneen voisi suhtautua jopa välinpitämättömästi. Mutta työväenluokan presidenttinä hän on vitsi koko mies. Toisaalta on alkanut entistä enemmän tuntua, että Koivisto on selvä välivaiheen presidentti. Salmén on varmasti oikeassa siinä, että Koivisto on enemmän seurauksena kuin syy. Tulleet politiikan tutkijat voivat hyvinkin luokitella hänet joskus Relanderin kanssa samaan kategoriaan. Mutta mitä näitä Koivistosta, pian on hänen edustamansa sukupolven aika ohi suomalaisessa politiikassa ja tuo jahkaava

metsäsuomalaisuus ja kyyninen oman elintason tavoittelu on toivottavasti myös mennyt.

Koiviston ja Salménin pohtiminen frankfurtalaisessa hotellihuoneessa alkaa kuitenkin yhtäkkiä tuntua absurdilta. Käydessäni tänään kirjakaupassa ostin lomalukemiseksi Robert P. Parkerin Spenser-romaanin »A Catskill Eagle», joka alkaa tuntua kiinnostavammalta kuin Salmén.

Perjantai 10. 6. 1988

Luin Parkerin viime yönä loppuun, enkä loppujen lopuksi pitänyt kirjasta. Yrityksessään kuvata kapitalismin täydellistä väkivaltaisuutta se tavoittelee jotakin jonka Dashiell Hammett saavutti niin erinomaisesti »Red Harvest»-teoksessaan. Kun Hammett näyttää yhteiskunnan kuitenkin paljaana ja armottomana jättäen lukijan tekemään omat johtopäätöksensä, Parker moralisoi päähenkilönsä kautta. Ehkä tämä kuvaa myös julkisuuden luonteen muuttumista. Hammetille kelpasi nimetön »Co-op», Parkerilla pitää olla rakkausmurheissa ja moraalissa kiemurteleva Spenser.

On mielenkiintoista, etteivät Salménin kaltaiset yksilömoraalin tuomitsijatkaan ole kaukana nykyajan tavasta käsitellä yhteiskuntaa. Heillä se vain ilmenee oikeassa olemisena ja todellisen moraalien tarjoamisena alistetuille ja harhautetuille.

Ehkä tuo oikeassa oleminen on myös osa erään suomalaisen sukupolven ajattelutapaa. Salmén on syntynyt vuonna 1952, mikä saattaa jopa olla pahimpia syntymävuosia tuolta kannalta. Itse olen hiukan vanhempi, jo vuoden 1947 satoa. Molemmat kuulomme noihin suuriin ikäluokkiin, joita kiroavat niin meitä vanhemmat kuin nuoremmatkin. Vanhemmille edustamme yhteiskunnallista radikalismia, nuorille tulppaa, joka on tukkinut väylät yhteiskunnalliseen etenemiseen. Kumpikin käsitys on luultavasti myytti. Myöntää kuitenkin täytyy, että se paha vika meissä on, että usein esiinnyimme kuin tietäisimme kaiken.

Se mikä erottaa minun ikäpolveni 1960-lukulaiset Salménin ikäpolven 1960-lukulaisista (tai oikeastaan 1970-lukulaisista) on kuitenkin suhtautuminen moraalisiin. Salménin ikäpolvi tuntuu olevan paljon ihanteellisempi ja sitä kautta myös fanaattisempi kuin me neljäkymmentäluvun lopulla syntyneet, jotka emme koskaan edes vakavissamme uskoneet yhteiskunnalliseen vallankumoukseen 1970-luvun Suomessa.

Ylimiellisydessämme asetamme kuitenkin itsemme turhan usein toisten yläpuolelle. Salménkin voivottelee suureen ääneen suomalaisten kansanedustajaehdokkaiden huonoa tietotasoa (eivät vaalitentissä edes tienneet kuinka suuri on ulkomaankaupamme!). Niinpä niin, olisi tietenkin hyvä, että kansanedustajamme olisivat sivistyneitä, mutta toisaalta se ei liene kansanedustajajärjestelmämme perimmäinen tarkoitus. Demokratia ja asiantuntemus, nuo kaksi iäisesti toisilleen vastakkaista ongelmaa tuskin

ratkaisivat sillä, että eduskuntamme olisi täynnä politiikan asiantuntijoita. Demokratia on vaikea poliittinen järjestelmä juuri siksi, että sen täytyy sietää jopa tietämättömyyttä ja tyhmyyttä. Tietenkin se aina välillä suuttuttaa kun useimmat kansanedustajamme ovat niin onnettomia kuin ovat, mutta ehkä se on vain hyvä. Demokratian toimimisen takaamiseksi olisikin kehitettävä muita menetelmiä kuin kansanedustajaehdokkaiden tason nostaminen. Edustajien kierron nopeuttaminen sekä yksittäisten kansanedustajien toiminnan tarkempi valvonta ja tehokkaampi raportointi voisivat jo parantaa tilannetta.

Johanna ja minä olemme viettäneet nyt melkein viikon kulinaristista juhlaa. Ostereita ja shampanjaa lounaaksi ulkona kävelykadun melskeessä, italialaista, espanjalaista ja kiinalaista ruokaa sopivin annoksin (saksalaisesta keittiöstä en kyllä halua puhua) ja tietenkin frankfurtilaista omenaviintä. On jälleen mukava syödä ja juoda halvalla. Suomessa olisimme olleet vararikossa jo aikoja sitten tätä menoa. Humalassakaan emme ole olleet vaikka halpaa alkoholia on suorastaan tyrkytetty joka puolelta ilman erilaisten kontrolloijien valvontaa. Mutta juhlahan ei kauaa kestä, puritaaninen ja kallis Suomi odottaa siellä jossain.

Paikallisena oppaanamme on toiminut viehättävä Agnes Frankfurin yliopiston sosiologian laitokselta joka tänään vei meidät Club Voltaireen, Frankfurin vaihtoehtoravintolaan, josta kuulemma lähti liikkeelle opiskelijaradikalismien alku Frankfurtissa 1960-luvulla. Paikka on hyvin säilyttänyt ilmeensä. Täällä vaihtoehtoihmiset ovat vielä vaihtoehtoihmisten näköisiä 50-vuotiainkin. Suomessa he ovat valtion viroissa.

Keskiviikko 15. 6. 1988

Takaisin Berliinissä, nyt lännen puolella. Tuntuu, etten koskaan saa arvostelua Salménista valmiiksi. Nyt olen sortunut lukemaan Marcel Allainin ja Pierre Souvestren toista osaa Fantômas-sarjasta, jota en malttanut olla ostamatta. Siinä on salaperäisyyttä, juonittelua ja salaliittoja kunnolliseen vuosisadan alun ranskalaiseen makuun.

Kirjaa lukiessa keksin kuitenkin, mikä selvästi vaivaa Salménin teosta. Sitä hallitsee hyvin pitkälle tyypillinen salaliittoteoria. Meitä holhotaan ja valvotaan tietoisesti. Kapitalistit ja poliittinen eliittimme valehtelevat, manipuloivat kansalaisia ja käyttävät valtaa häikäilemättömän itsekästä. En epäile, etteikö osa yhteiskunnallista vallankäyttöä olisi juuri tällaista. Mutta tuo näkökulma tekee myös kansalaisista epäitsenäisiä, vallankäytölle alisteisia orjaluonteita. Ehkä Salménilla on todella tällainen kuva ihmisistä, vahvat hallitsijat ja heikot massat. Ehkä Salmén on puhdas eliittiteoreetikko, jonka maailmakuva hallitsee myös biologismi. Hän viittaa teoksessaan parissakin paikkaa suomalaisten geneettiseen perintöön. Puuttuisi vain, että hän väittäisi suomalaisen orjamentaliteetinkin olevan geneettisesti perittyä. Jos valta on niin yksinkertaista kuin Salmén kuvaa, muutoksen mahdol-

lisuudet ovat hyvin vähäiset. Mielenkiintoisempaa olisi-kin yrittää pohtia niitä mekanismeja, jotka mahdollistavat tällaisen vallankäytön poliittisessa demokratiassa, jossa periaatteessa kaikilla täysi-ikäisillä on äänioikeus. Valitettavasti Salmén ei kuitenkaan edes aseta tällaista kysymystä, hänelle riittää, että eliitit valehtelevat kansalle.

Sunnuntai 26. 6. 1988

Olen ollut jälleen kotona jo yli viikon. Suomessa on uskomattoman lämmin, varsinainen helleaalto. Se ei kuitenkaan lämmitä mieltäni, koska minun pitäisi istua tiiviisti töissä kirjoittamassa jälleen esitelmää, nyt elokuun lopussa pidettävään politiikan tutkijoiden maailmankongressiin Washington, D.C.:ssä. Tällä kertaa aiheenani on valta ja sen tutkiminen. Yksi tapa tutkia kenellä on valtaa, on katsoa sitä vallan seurauksista käsin, kuten esimerkiksi varallisuudesta.

Minä olen ilmeisesti rikas, ainakin jos Salméniin on uskominen. Asun nimittäin Kruununhaassa ja Salménin mukaan vain rikkaat asuvat täällä. Hänenlaistensa köyhien on sen sijaan asuttava pitkänsillan toisella puolella. Ainoa ongelma tässä Salménin ja minun varallisuuserojen tarkastelussa on, että kun Salmén ansaitsi vuonna 1986 (verotettavien äyrien määrä) 181 500 markkaa, minä ansaitsin vain 104 063 markkaa.

Mutta mitä pienistä. Olen asunut suurimman osan elämästäni Kruununhaassa, enkä täältä mielelläni pois muuta. Lapsuuteni muistojen puolueellisuudella puolustan kaupunginosaa tietenkin Helsingin parhaimpana, se on keskustassa, mutta rauhallinen, merellisyys antaa sille ilmapuutaa ja mäet vaihtelevuutta. Lapsuuteni ensimmäiset vuodet asuin Liisankadulla, sitten jouduin muutamaksi vuodeksi Herttoniemen ja Santahaminan periferioihin, joista pelastuin onneksi vuonna 1968 jälleen tänne takaisin. Pohjoisranta, Vironkatu, Meritullinkatu, jälleen Pohjoisranta ja nyt Kulmakatu ovat olleet asuinpaikkojani sen jälkeen. Tähän viimeiseen asuntooni olen todella tyytyväinen, 64 neliötä, ikkunat rauhalliselle Valter Jungin ja Emil Fabritiuksen piirtämän »Sedmigradskyn koulun» pihalle. Häpeä tunnustaa, mutta nautin ikkunoistamme avautuvasta Jugend-maisemasta kuin pullosta vuoden 1970 Domaine de Chevalieria.

Tästä huolimatta olen Salménin kanssa samaa mieltä, että tällä hetkellä maassamme vallitsee kapitalistinen voitonhimo, jossa pörssikeinottelijoita suositaan, samalla kun tuloerot maassamme kasvavat. Tätä politiikkaa pitävät yllä Suomen Pankki ja sitä ympäröivät piirit, Koivisto, Holkeri, Lindblom, Sorsa, Kullberg jne., kuten Salmén aivan oikein kirjaa. Kävin juuri läpi vanhoja keräämiäni lehtileikkeitä ja silmiini osui Suomen Pankin pääjohtaja Rolf Kullbergin toukokuinen haastattelu Helsingin Sanomissa sen jälkeen kun Suomen Pankki oli nostanut peruskorkoa yhdellä prosenttiyksiköllä. Kulutusjuhlista huolissaan oleva pääjohtaja ei ollut ollenkaan huolestunut siitä miten kansalaiset yleensä pystyvät tule-

maan toimeen ja ennen kaikkea saamaan asunnon tai miten pienteollisuuden käy. Kunnan suurpääoman edustajana hän puolustaa pankkeja ja tietää vallan hyvin, että suuryritykset hankkivat lainoituksensa ulkomailta, ei niitä koron nostaminen juuri rasita. Suurpääoma tulee ilmeisesti aina vain viekkaammaksi, onhan tämäkin tapa hoitaa asioita, annetaan ensin vähän parempia palkankorotuksia jotta kaikki olisivat tyytyväisiä ja otetaan sitten liika raha pois ihmisiltä muilla keinoin.

Kiintoisa kysymys on, miksi Salmén ja minä valitamme niin paljon. Mehän olemme molemmat tämän yhteiskunnan hyväosaisia. Ehkä syy on siinä, että vaikka olemme hyväosaisia, meidän täytyy kuitenkin laskea koko ajan rahojamme toteuttaessamme mielihalujamme, matkustellessamme useaan kertaan ulkomailla vuodessa, syödesämme tiheään ravintoloissa, ostaessamme lukemattoman määrän kirjoja. Ongelma meille on se, että kaiken maailman idiotit jotka ovat sitoutuneet tämän yhteiskunnan arvomaailmaan sitä liikoja kyselemättä, ansaitsevat meitä vieläkin enemmän.

Totuus kuitenkin on, että suurin osa väestöstä ansaitsee meitä vähemmän, käy hyvin harvoin ravintoloissa syömässä, eikä harrasta juuri mitään, koska heillä ei ole siihen varaa. Nyt me onnettomat sitten haluamme puhua juuri noiden ihmisten puolesta. Siinä on meidän paradoksimme. Ei ihme, että SKDL:lla ja DEVA:lla menee huonosti. Eivät yhteiskunnan alistetut henkilöt, nuo »B-luokan kansalaiset», niin tyhmiä ole, että he uskoisivat meidänkaltaisiin julistajiin, joita myös eri vasemmistojärjestöjen johtoportaat ovat täynnä.

Akateeminen vasemmistomme on myös selvä ongelma. Sen piirissä ei juuri ole pystytty tuottamaan konkreettista tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta tai maailmasta. Lopetin vuoden alusta Tiede & Edustys-lehden tilaamisen, koska lehti on täysin kyvytön paneutumaan todellisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Viime vuosina lehden sivut ovat täyttyneet suurelta osin filosofisesta pyörittelystä tai sosiologisesta jaarittelusta, kaikenmaailman teoreetikkojen ajatusten kertaamisesta ja tulkinnasta, jolla osa akateemista vasemmistoamme kerää itselleen omaa tieteellistä pääomaa. Myönnettävä kuitenkin on, että ensimmäistä kertaa pitkään aikaan ilahduin lehdestä niin paljon, että minun oli se ostettava. Numeron 2/1988 sisällössä on kerankin kehumista. Klaus Mäkelä kirjoittaa ajatuksia herättävästi suomalaisen hyvinvointivaltion erityispiirteistä, Raimo Lovio yritystemme kansainvälistymisestä ja Pekka Sutela Perestroikan ongelmista Neuvostoliitossa. Vaikka artikkelit ovat osittain katkonaisia, ovat ne esimerkkejä sellaisesta keskustelusta, jota vasemmiston piirissä pitäisi tällä hetkellä Suomessa käydä. Mutta kun yleensä ei niin ei.

Keskiviikko 13. 7. 1988

Tässä maassa vallitseva poliittinen kyynisyys on kyllä uskomatonta. Ja sosiaalidemokraattien ideologinen alasva-

joaminen samoin. Viimeinen näyttö on hallituksen antama lupa suomalaisille pankeille rahoittaa kuparikaivoksen avaamista Chilessä, joka mahdollistaa Outokumpuyhtiön sopimuksen kuparirikasteostoista kyseisestä kaivoksesta. Lehdistö on kuitenkin kiitettävästi pitänyt asiaa esillä sen parin viikon takaisesta paljastumisesta lähtien, vaikka hallituksen edustajat haluivatkin selvästi asiaa vaieta. Nyt he vuoron perään sen sijaan valehtelevat, niin Chilen tilanteesta kuin eteläafrikkalaisen omistuksen määrästä hankkeessakin. Ja hallituksessa ovat mukana myös sosiaalidemokraatit! No mitä muuta voikaan odottaa puolueelta joka ainoana sosiaalidemokraattisena puolueena taisteli toisessa maailmansodassa natsi-Saksan rinnalla.

Meillähän ei koskaan ole selvitetty suhdettamme fasismiin ja natsismiin kunnolla. Se vaikea ideologinen prosessi joka Saksassa käytiin toisen maailmansodan jälkeen johti uuteen poliittiseen kulttuuriin, jota meillä ei oikeastaan tapahtunut. Me elämme edelleen vanhan varjossa, josta poliittiset päätöksentekijämme ovat elävänä esimerkkinä. Ongelma on myös, että nuo kekkoset, virolaiset, karjalaiset ja koivistot ovat ehtineet vetää mukaansa ja opettaa myös seuraavan sukupolven sorsineen, ahteineen, liikasineen, holkereineen ja väyryisineen samanlaisiksi. Suomen poliittisen kulttuurin ongelma on liika jatkuvuus. Me tarvitsisimme aivan uuden poliittikkosukupolven joka olisi vapaa menneisyydestä.

Asia tuli elävästi mieleeni kun olin Johannan kanssa katsomassa Milan Kunderan kirjasta »Olemisen sietämätön keveys» tehtyä elokuvaa, joka elokuvana oli suhteellisen huono, mutta joka palautti mieleeni kirjan yhden keskushenkilön, Tomasín, kertoman tarinan Tšekkoslovakian kommunistipuolueen virkailijoiden ja Oidipuksen välisestä moraalitajun erosta. Stalinin rikoksia paljastettaessa kommunistit näet huusivat suureen ääneen olleensa tietämättömiä niistä ja jäivät tyytyväisinä paikoilleen. Oidipus sen sijaan sokaisi itsensä kuultuaan tappaneensa isänsä ja maanneensa äitinsä kanssa. Vaikka hän ei asiasta tiennytäkään. Suomalaiset poliitikot ovat selvästi samaa sukua tšekkiläisten virkaveljiensä kanssa. Suomalainen poliittikkohan ei koskaan ota vastuuta mistään, ellei häntä rikoslain avulla onnistuta erottamaan toimestaan.

Sama näky myös kesä-heinäkuun vaihteessa julkisuudessa esillä olleessa islantilaisen valaanlihan kauttakulkyrytyksessä Suomen kautta, jonka Greenpeace järjestö paljasti. Ympäristöministeriömmekin oli täysin sekaisin asiasta, ministeri Kaj Bärlundia (sdp) myöten. Tapaus paljasti jälleen miten kaukana useista muista länsimaista me vielä olemme, niin suhteessa ulkomaalaisiin, kansainvälisyyteen kuin asioista tiedottamiseenkin. Siksi tällaiset Greenpeace-operaatiot ovat enemmän kuin tervehdulleitä. Jälleen kerran paljastui, miten kynninen, mielikuvituksen ja pelkurimainen suomen poliitikkojen ja virkamiesten pyhä liittoutuma on. Mitään ei tehdä ja paikoillaan toisten selän takana. Olenkin Salménin kanssa

vahvasti samaa mieltä siitä, että iljettävintä suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa, on juuri tämä tasapaksuus, mielikuvituksettomuus, pelkuruus, kynnisyys ja oman edun tavoittelu.

Torstai 21. 7. 1988

Palasin eilen Kööpenhaminasta jossa olin lyhyellä kolmen yön/neljän päivän pikalomalla lasteni kanssa. Avioeroisänä suhteeni lapsiin on tietenkin erilainen kuin jos en olisi eronnut. Siksi onkin opettavaa olla liikkeellä yksin lasten kanssa, se muun muassa pakottaa tekemään asioita joita miehet niin helposti jättävät vaimoilleen tehtäväksi, vaikka toisaalta on sanottava, että lapseni, 15-vuotias Petri ja 11-vuotias Sanna, ovat jo niin isoja ja kolonneet melkein puoli maapalloa, että he pitävät enemmän minusta huolta matkoilla kuin minä heistä.

Kuitenkin omien kokemusteni kautta minua ärsyttää suunnattomasti Salménin kirjan sisäänrakennettu sovinnismi. Hän mielellään kertoo miten hänen vaimonsa tiskaa tai vie lapsia ulos, että hänellä olisi rauha ajatella suuria ajatuksia. Ajatuksia, joita naisilla on tapana tukahduttaa.

Toinen asia mikä minua kirjassa ärsyttää on Salménin suhtautuminen suomalaisiin, suomenruotsalaisiin ja pohjoismaalaiseen kulttuuriin. Suomenruotsalaisena hän on omilleen uskollinen ja haluaa väittää, että tuo väestönosamme on jollain lailla lähempänä Eurooppaa kuin ajatuksiltaan kuin kulttuuriltaan, vuosia sivistyksessä edellä slaavilaista kansanosamme. Itse näkisin asian kuitenkin melkein päinvastoin. En esimerkiksi näe ruotsalaista kulttuuria niin elävänä kuin Salmén antaa ymmärtää. Ruotsalaiset ovat varmasti monessa asiassa suomalaisia edellä talouden ja politiikan alueella, niin taloudellisessa osaamisessa kuin poliittisessa moraalissa ja demokratian kehittämisessäkin, mutta luovan kulttuurin alueella tuo kansakunta on yhtä elävä kuin käkikello.

Kriittinen suhtautumiseni Ruotsia ja muita pohjoismaisia demokraattisia kuningaskuntia (sic!) kohtaan ei kuitenkaan merkitse sitä, ettenkö olisi nauttinut Kööpenhaminan matkastani. Mutta Tanskahan ei ole enää osa pohjoismaita, vaan Eurooppaa.

Ehkä negatiivisessa suhtautumisessani suomenruotsalaisiin ja heidän vähemmistönsä etuoikeuksiin puran kuitenkin vain omaa alitajuista isäkompleksiani. Hylkäsihän suomenruotsalainen isäni minut alle vuoden vanhana kadoten Ruotsiin. Sen jälkeen en ole häntä nähnyt. Samaten ei hänen porvarillinen sukunsa ole koskaan halunnut olla missään tekemisissä suomenkielisestä työläisperheestä lähtöisin olevan äitini kanssa. Näin sekoittuvat keskenään kieli ja luokka. Ei ihme, että pidän Ross Macdonaldin kirjoista.

Keskiviikko 31. 8. 1988

Olen kierrellyt elokuun Yhdysvaltoja. Nyt sen sijaan istun tiiviisti Washington, D.C.:n Sheraton-hotellissa po-

litiikan tutkijoiden maailmankongressissa. Eräs matkan opetuksista on jälleen ollut, että tässä maassa on paljon Salménin kaipaamaa politiikkaa, niin vaikea kuin sitä on Euroopasta käsin tajuta. Salménille politiikka on eri ryhmien etujen ajamista, ristiriitojen esilletuloa ja niiden taistelua keskenään. Hän vaatii koko ajan politiikan tuomista takaisin suomalaiseseen politiikkaan. Täällä hänen ei sitä tarvitsisi tehdä, ristiriidat ja poliittinen keskustelu ovat niin kärjekkäitä ja, tekisi mieli sanoa, virkistäviä.

Mutta enää en jaksa painia Salménin kanssa. Mitä enemmän ihminen paljastaa, sen helpompi hänen on myös salata asioita. Paras valhehan on sellainen, jossa on osa totuutta mukana. Niin on minulla ja niin on Salménilla. Samalla kun hän paljastaa monia asioita politiikasta ja yksityiselämästään, hän jättää tuhansia asioita kertomatta joita lukija ei kaipaa tarrautuessaan kiinni kaikkiin »paljastuksiin». Päiväkirjojen tyyli on aina hämäävä. Toisaalta Salménin tyyli on myös etunsa. Hän osoittaa konkreettisesti miten ihmisen elämä on kokonaisuus ja politiikka vain osa monia muita asioita siinä. Poliittikan tutkimus erottaa politiikan liikaa ihmisten muusta elämästä.

On kuitenkin vaikea sanoa kumman tapa analysoida politiikkaa on parempi, toimittajan vai tutkijan. Toimittaja pystyy nostamaan esiin asioita ja ajatuksia, joita kukaan tutkija ei joko pysty koulutuksensa vuoksi näkemään tai ei uskalla sanoa arvovaltansa menettämisen pelon vuoksi. Toisaalta minua vaivaa tämä toimittajan ja päiväkirjanpitäjän tyylin helppous. Koskaan en ole selvinnyt mistään kirjoituksestani niin helpolla kuin nyt. Koskaan minun ei ole tarvinnut olla välittämättä ajatusteni perusteluista ja logiikasta yhtä vähän kuin nyt.

Ongelma on, miten murtaa tieteen kielen jäykkyys ja monimutkaisuus, tehdä siitä elävää, ihmisiä kiinnostavaa. Kun Salmén kirjoittaa, että »nykypäivän parasta journalismia on se, mikä puhuu yhteisistä asioistamme mystifioimattomalla kielellä — kansan kielellä», voisi tämän vaatimuksen kääntää myös politiikan tutkijoiden velvollisuudeksi. Toisaalta kyse on kuitenkin myös kanavista ja markkinoinnista. Salménin mietiskentelyä ovat ilmeisesti lukeneet tuhannet, tämän kirja-arvostelun tulee hyvässä tapauksessa lukemaan muutama kymmenen ihmistä.

Mutta ei se mitään, vielä on kongressia jäljellä neljä päivää, sitten kolme päivää New Yorkissa ennen kotiin paluuta. Paskat, minä en halua mennä kotiin Suomeen, tuohon pysähtyneeseen sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen yhteistyössä kyynisesti hallitsemaan älyllisesti latteaan pikkuporvarilliseen onnelaan. Minä kaipaen kesäni, Itä-Berliinin keskustan uskomatonta rumuutta, mutta samalla myös kiehtovuutta ja ristiriitaisuutta, Kööpenhaminan rentoa elämänrytmiä ja jopa Los Angelesin »vaapaiteitä», Sonoran autiomaata, Chicagon pilvenpiirtäjiä, yleensä Yhdysvaltain vauhtia ja uskomatonta kokeilunhalua. Vaikka Yhdysvalloissa on pelottava määrä te-

kopyhyyttä, naiviutta ja väkivaltaa, niin tämä maa on edelleen kansojen kohtaamispaikka, jossa ajatteleva ihminen voi kokea maailman sen koko ristiriitaisuudessaan.

Mikä minä oikein olen ja mihin minä kuulun? Minä en tiedä. En kuitenkaan halua olla realistinen puoluebyrokraatti, en omaisuuksia tekevä pörssikeinottelija enkä Salménin kaltainen »objektiivinen» romantikkokaan. Tunnustan oman ristiriitaisuuteni ja tietämättömyyteni, haluni etsiä ja katsoa. Minä en halua tulla lokeroitukseksi poliitikkojen kategorioihin. Tiedän, että on vaikea luovia vallankumouksellisuuden ja reformismin, elitismin ja yhteiskunnallisen latteuden välillä, mutta se on ainoa mahdollisuus, jos yhteiskuntaa aiotaan kehittää järkipäisesti ja samalla tehdä siitä vapaa, luova ja kehittyvä. Tuossa prosessissa tarvitaan yhteiskunnallista keskustelua ja tuon keskustelun yhdeksi polttopuoksi kelpaa kyllä hyvin myös Salménin »Talvinen yksinpuhelu».

ERKKI BERNDTSON